DOMENIUL EDUCAȚIONAL: DE LA MOTIVAȚIE SPRE CARIERĂ

ORNOVEȚCHII Tatiana, magistru în filologie
Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Litere,
Departamentul Limba Engleză și Limba Franceză Specializată

Education is one of the most important parts in a human's life. Education gives us the possibility to evolve in different domains, to discover new and useful things. To be motivated to build a career in education means to have the desire for changes and for progress. Education is an international priority and each society must have the interest to promote knowledge. Today, to be a teacher is a real challenge, because it means to change a pupil's live and to be involved in a social responsibility. Building a teaching career is a complicated way of achieving society's balance and harmony. Teaching career involves a strong intrinsic and extrinsic motivation and also a real force of altruism.

Key-words*: Education, motivation, career, progress.*

Educația, Motivația, Cariera- sunt trei elemente fundamentale pentru evoluția oricărei societăți, pentru dezvoltarea personală și profesională a oricărui individ, pentru progresul oricărui domeniu. Realizarea oricărei invenţii relevante pentru umanitate a fost posibilă datorită acestor trei piloni care concentrează în acelaşi timp cunoştinţe, energie şi aspiraţie. Tendința de a schimba unele lucruri în lume, de a oferi ceva important omenirii implică indubitabil o Educaţie care formează valori şi principii, o Motivaţie care ne poate direcţiona spre realizarea scopurilor, o Carieră care ne asigură dezvoltare profesională.

Educaţia reprezintă o prioritate naţională şi factorul primordial al dezvoltării durabile a unei societăţi bazate pe cunoaştere [10].

Educaţia este o prioritate majoră a oricărei societăți, prin intermediul căreia cunoştinţele se transmit şi se valorifică. Educaţia reprezintă Geneza tuturor lucrurilor transpuse prin Cuvânt, transmise de la o generaţie la alta şi valorificate prin toate invenţiile și descoperirile ce ne fac viaţa mai confortabilă. Educația este vectorul primordial pentru dezvoltarea carierei, iar motivația este energia care suplinește acest vector pentru alegerea și orientarea direcției corecte.

Motivaţia este un pilon central pentru atingerea oricărui scop și pentru îmbrățișarea oricărei cariere. Este un concept psihopedagogic complex

şi variat, studiat cu precădere dar insuficient în aceste domenii pentru a putea explica acțiunile și preferințele subiecților. Datorită caracterului său individualizat și schimbător este imposibilă formularea anumitor standarde privind apariția, formarea sau menținerea motivației. Motivaţia este totalitatea mobilurilor interne ale conduitei, fie înnăscute sau dobândite, conştiente sau neconştientizate, simple trebuinţe fiziologice sau idealuri abstracte [7].

Problema motivaţiei în alegerea carierei, cercetarea aspectelor esenţiale şi profunde a acestor concepte vor fi mereu actuale- acest fapt explicându-se prin caracterul lor individualizat şi flexibil, dependent de interese proprii. Mereu individul va avea la baza acţiunilor sale un grup de motive personale care îl va determina să realizeze paşii necesari pentru atingerea scopului. Tendinţa spre dezvoltare este prevăzută în Codul genetic al homo sapiens pentru crearea unui confort atât pe plan extern cît şi pe plan intern. Vom asista mereu la completarea listei de idei şi metode de dezvoltare a motivaţiei în diferite domenii, care vor fi innovative, relevante şi actuale la vremea lor. Astfel motivaţia devine un *perpetuum mobile*, o actualitate volatilă şi fluctuantă pentru mediul şi timpul său. În această ordine de idei dezvoltarea motivaţiei în domeniul educaţional se impune prin relevanţa şi valoarea sa indiscutabilă.

Teoriile motivaţionale încep să se contureze la sfârşitul secolului al XIX şi tind să explice cum are loc procesul de declanşare a acţiunii, motivele acţiunilor umane, priorităţile şi ordinea realizării lor. Motivaţia este un factor intermediar între nevoie şi acţiune. Odată ce apare, nevoia sau trebuinţa se metamorfozează în motivaţie pentru a începe acţiunea de realizare a trebuinţei. Motivaţia, ca concept fiziologic însoţeşte omul de la naştere. Este vorba de caracterul homeostatic al individului, de trebuinţele primare menţionate şi plasate ierarhic în prima treaptă a piramidei trebuinţelor de către A. Maslow. Corelaţia dintre ierarhia trebuinţelor şi prioritatea lor în viaţa indivizilor a fost transpusă şi în teoriile altor oameni de ştiinţă precum, Alderfer, McClelland, Herzberg care propun modele motivaţionale, ierarhizând trebuinţele umane.

Identificarea unei definiţii unanim acceptate pentru motivaţie este imposibilă, ambiguitatea conceptului explicându-se prin multitudinea opiniilor şi argumentelor oferite de cercetători, care pun accente pe diferite aspecte ale acesteia.

Orice acţiune realizată de către om are un motiv strict personal care caracterizează intenţiile, aspiraţiile, tendinţele şi valorile specifice persoanei. *Omul cu Raţiune* nu poate face ceva fără nici un motiv. Motivul este un element cheie, un factor de bază a motivaţiei. Anume el, declanşează şi

orientează conduita omului, el menţine şi energizează procesul de la apariţia scopului pînă la realizarea lui.

Există o strânsă legătură între motivaţie şi valorile, interesele, scopurile pe care le are persoana. Acestea sunt formate datorită mediului în care se află şi se dezvoltă persoana. Astfel un mediu agreabil, pozitiv şi intelectual va avea ca rezultat crearea unor valori morale, psihologice şi educaţionale relevante şi efective pentru o bună încadrare în diferite situaţii vitale. Astfel, Educaţia în acest context este decisivă şi influenţează luarea anumitor decizii importante pentru dezvoltarea personală şi profesională a persoanei.

Între motivaţia şi carieră există o strânsă legătură, o interdependenţă solidă indestructibilă. Motivaţia este un pilon central pentru îmbrăţişarea oricărei cariere, căci dorinţa de a obţine succes nu provine de la sine, ea este fundamentată de un întreg complex de factori intrinseci şi extrinseci, formaţi pe parcursul unei îndelungate perioade educaţionale.

Domeniul educațional este un domeniu vast care implică multiple procese, activități, instituții și nu se limitează doar la procesul de predare-învățare. Educaţia este un fenomen complex universal, un proces social şi pedagogic. Educaţia este concepută predominant ca proces psihologic de formare a personalităţii prin valorificarea resurselor sale interne şi ca produs social determinat de condiţiile culturale, economice, politice, naţionale etc.[4] Pentru E. Durkheim educaţia este „acţiunea generaţiilor adulte asupra celor tinere, cu scopul de a le forma acestora din urmă anumite stări fizice, intelectuale şi mentale necesare vieţii sociale şi mediului special pentru care sunt destinate” [4]. Analizând mai multe definiţii ale educaţiei, Guţu V. şi Vicol M. deduc două tendinţe principale în abordarea acestui fenomen:

- *Prima tendinţă* ţine de înţelegerea educaţiei ca fenomen *sociocentrist*, structurând clar componentele „educaţie”, „formare-dezvoltare”, „instruire”, „învăţământ”.
- *A doua tendinţă* ţine de înţelegerea educaţiei ca o activitate *psihosocială*, identificând instruirea şi formarea ca subsisteme principale. Educaţia, în sens îngust – ca activitate de formare a unor calităţi, atitudini, trăsături concrete ale fiinţei umane – nu este definită ca un subsistem al educaţiei în sens larg – pedagogic.[4]

Astfel, cercetătorii definesc educaţia, în sens pedagogic, ca un proces complex, poliaspectual, care are ca constituente instruirea şi educaţia în sens îngust care au la rândul lor specificul propriu, care reflectă trăsăturile lor imanente şi constituie un proces unitar/integru, deseori denumit şi proces pedagogic.[ibidem]. Definiţia respectivă reflectă subiectul cercetării noastre, identificând domeniul educaţional cu activitatea sau procesul pedagogic care sunt constituite din aşa elemente ca instruirea şi educaţia în sens îngust. Activitatea didactică este una primordială pentru orice domeniu, în special

pentru pedagogie, care este domeniul matrice pentru evoluţia oricărei ştiinţe. În acest context, evidenţiem rolul primordial al profesorului ca actor principal al procesului didactic, ca promotor al valorilor esenţiale. Anume profesorul face posibilă transformarea unui simplu elev/student într-un adevărat profesionist al sferei sale de interes. Prin urmare, în spatele oricărei cariere de succes se află o motivaţie internă puternică, un profesionist care a ştiut să îndrume corect şi un vector care a dezvoltat această motivaţie în direcţia potrivită. Astfel domeniul educaţională este coloana vertebrală pentru dezvoltarea şi evoluţia oricărei societăţi. Unele persoane atestă o motivație lăuntrică pentru domeniu educațional formată pe parcursul anilor de școală/liceu/facultate. Motivele acestei preferințe pot fi explicate prin existența unui profesor model, dragostea de a lucra cu copiii, dorința de a transmite cunoștințe, etc. Alte persoane dezvoltă motivația pentru acest domeniu sub influența anumitor factori externi precum ar fi- aprecierea în societate, stabilitatea postului de muncă, posibilitatea de avansare în carieră etc. Urmînd acest demers științific, evidențiem teoria automotivării prezentată de E. I. Deci și R. M. Ryan care plasează motivarea în perspectiva nevoilor omenești. Conform acestei teorii există trei lucruri pe care oamenii au nevoie să le satisfacă pentru a fi motivaţi intern: nevoia de autonomie, de competenţă şi de relaţionare. Aceste elemente sunt universale dar modul lor de manifestare diferă pentru fiecare individ și situație. Aceeași teorie relatează faptul că acordarea oricărei recompense implică o motivație extrinsecă, adică limita între aceste două stări- externă și internă, dispare când este implicat un factor extern care modifică atitudinea și preferința. [3]. Motivația intrinsecă și extrinsecă sunt regăsite și în teoria ERG (existance, relatedness, growth) a lui Alderfer conform căreia cele trei elemente de bază- existența, relațiile și dezvoltarea pot fi operaționale în același timp. Factorii care influențează motivația intrinsecă sau extrinsecă sunt multipli şi diverşi.

Alegerea oricărei cariere implică o motivație intrinsecă și extrinsecă puternică. Există multiple teorii privind alegerea carierei care vizează anumiți factori ce influențează decizia persoanei pentru un domeniu sau altul. Astfel, persoana optează pentru o anumită carieră în dependență de tipul de personalitate, experiență, mediul social, interesele personale, aspirația, tendința etc.

În acest context menționăm teoriile lui D. Supper, J. Holland și teoria ancorelor lui E. Schein care explică orientarea spre tipul de carieră. D. Super a dezvoltat o teorie a imaginii de sine implicată în comportamentele specifice alegerii profesionale. În viziunea lui D. Super, opţiunile unui individ sunt influenţate de imaginea de sine a acestuia şi de informaţiile pe care le are despre lumea profesiilor. După părerea lui J. Holland alegerea vocațională este o exprimare a personalității. E. Schein introduce sintagma

„ancorele carierei„ și afirmă că ele reprezintă un mix între valorile personale cu idealul de viață, aspirații, credințele despre competențele și abilitățile proprii. Teoria ancorelor carierei, lansată de E. Schein, susţine că pe măsură ce o persoană se cunoaşte mai bine şi capătă o identitate ocupaţională mai clară, se conturează un tipar distinct al talentelor, scopurilor, nevoilor şi valorilor proprii. Individul se centrează pe munci conform unor tipuri de activitate, devenind în felul acesta ancorat în cariera respectivă.

Alegerea oricărei cariere implică o persistenţă motivaţională, concept dezvoltat de C. Ticu, Howells, Crutcher și Dorcus, Hartshorne, May şi Maller, Peterson şi Seligman etc., care explică cum se realizează înaintarea către scop, prin realizarea anumitor acțiuni. Conceptul de persistență motivațională este evidențiat prin intermediul unor teorii ale motivației: teoria auto- eficienței (Bandura), teoria comportamentului planificat și a stabilirii obiectivelor (Ajzen), teoria controlului (Carver), teoria controlului acțiunii (Kuhl). Alegerea scopului şi efortul pentru atingerea scopului se regăsesc subsumate în conceptul de persistenţă motivaţională şi descriu comportamentul individului în sarcină după ce acesta s-a implicat motivaţional, maniera în care el este capabil să își gestioneze și să își întreţină energia motivaţională, astfel încât angajamentul motivaţional iniţial să ajungă la finalitate [9]. În tendinţa de a explica procesul motivaţional, autorii introduc conceptul de *implicarea motivaţională* şi o definesc ca dispoziţia persoanei de a fi atrasă, de a intenţiona, de a accepta sau de a tinde spre atingerea unor obiective motivante [9]. Astfel motivaţia de a fi implicat într-o anumită activitate este determinată de o multitudine de factori, forţe, motive care influenţează deciziile persoanelor. McInerny, V. Machr, M. L. Dowson, au realizat o cercetare conform căreia în studiul motivaţiei profesionale sunt utile trei elemente: *atracţia* – desemnând forţa care îi face pe oameni să se implice sau să nu se implice într-o activitate; *retenţia profesională* – evidenţiază cât timp se păstrează implicarea; şi *concentrarea* – delimitează cât de profundă este respectiva implicare profesională.[ibidem].

Cariera didactică este un imperativ al societăţii moderne. Motivaţia cadrului didactic are un important efect asupra motivaţiei dezvoltate de către cursanţii acestuia. [6]. Există multe studii referitor la motivele alegerii carierei didactice, printre care menţionăm- dorinţa de a lucra cu copiii; pasiunea pentru o disciplină şcolară/domeniu de studiu; importanţa acordată predării; influenţa exercitată de către una dintre cadrele didactice pe care subiectul le-a avut în trecut; statusul oferit de către profesia didactică; lipsa unei alte opţiuni de carieră; oportunităţile de avansare în carieră; securitatea oferită ca loc de muncă pentru începători, etc.

Unii cercetători identifică teme majore ale atractivităţii spre cariera didactică precum Lisa Francks în Studiul Why Become a Teacher?:

- factori interpersonali (unele dintre persoanele intervievate doresc să „lucreze cu

oamenii” şi la face plăcere „să aibă contact cu persoanele tinere”)

- serviciul social (sunt subiecţi care văd profesia didactică ca o „oportunitate să facă

un lucru important pentru societate” ori „să execute o misiune specială şi sacră”)

- continuitatea (persoanelor investigate le „place şcoala”, ori nu se văd

desfăşurându-şi specializarea în afara instituţiei şcolare)

- beneficiile materiale (beneficii referitoare la stabilitate, prestigiul social al

profesiunii didactice ori chiar salariale)

- compatibilitatea temporală (pentru unii dintre subiecţii investigaţi, „flexibilitatea

programului” şi existenţa unor vacanţe lungi ori compatibilitatea profesiunii

didactice cu o viaţă de familie armonioasă, reprezintă tot atâtea argumente pentru

profesia didactică) [6].

Conform unui alt studiu din literatura de specialitate principalul motiv pentru a urma cariera didactică presupune impactul pe care această profesie îl are în dinamica socială. Autorii Mora, Hammond, Thornton, observă mai multe categorii de factori, importanţi pentru cei care aleg cariera didactică:

1. Factori pragmatici: vacanţele prelungite de care beneficiază cadrele didactice; faptul că profesia didactică oferă o bună securitate a locului de muncă; uşurinţa cu care se obţine acest loc de muncă, odată ce ai calificarea necesară;

2. Factori sociali: sprijinul pe care profesia didactică îl oferă la progresul societăţii; faptul că este social meritoriu să ai o astfel de profesie; profesia didactică presupune o considerabilă varietate şi provocare, pot fi predate o varietate mare de subiecte;

3. Factori legaţi de activitatea cu copiii: şcolile sunt locuri de muncă plăcute; activitatea de predare în sine este un demers plăcut; plăcerea oferită de activitatea cu o categorie specifică de vârstă (copiii); dorinţa de a ajuta elevii să aibă succes;

4. Factori extrinseci: încurajarea provenită de la alte persoane pentru a urma cariera didactică; în viziunea unora dintre cei intervievaţi cariera didactică devine o trambulină pentru alte cariere; alegerea profesiei didactice este generată de perceperea subiecţilor că se află în imposibilitate de a urma o altă profesie;

5. Factori subiectivi: experienţele anterioare ca elev au generat dorinţa de a fi profesor; pasiunea pentru domeniul care urmează să fie predat;[6]

Astfel, există o multitudine de motive care pot explica alegerea şi încadrarea în meseria didactică. În acest context menționăm că un studiu realizat de K. Goh și L. Atputhasamy relatează că motivele alegerii *carierei didactice* depind de trei categorii- intrinseci, extrinseci și altruiste [6]. Acest studiu introduce un nou element relevant pentru domeniul pedagogic și anume- altruismul. Noțiunea de altruism în domeniul educațional și anume în cariera didactică implică comportamente prosociale formate din empatie și raționamente morale, din faptul că profesiunea de cadru didactic oferă ocazia de a deveni un element hotărâtor în viaţa celor tineri, în deciziile majore a acestora. Autorii studiului obţin următoarea ierarhie a motivelor pentru care se alege cariera didactică:

1. Nivel superior: plăcerea de a lucra cu tinerii; plăcerea de a preda; faptul că pot influenţa în bine personalitatea şi viaţa elevilor; faptul că activitatea didactică este un demers stimulativ la nivel intelectual/cognitiv; şi profesia didactică este una „nobilă”.

2. Nivel mediu: securitatea locului de muncă; faptul că pentru persoanele cuprinse în cercetare, un profesor a funcţionat drept model; resimţirea vocaţiei de a fi profesor; statusul ridicat al profesiei didactice; şi beneficii financiare (bonusuri).

3. Nivel scăzut: cum ar fi vacanţele sau încurajarea oferită de către prieteni; etc.[ibidem].

Actualmente, cariera de *PROFESOR* este actuală ca niciodată. Dimensiunea profesorului s-a schimbat radical, transformându-se din una statică (mereu în faţa elevului/studentului cu materiale didactice şi tehnice pregătite) în una arhi- dinamică (pregătit în orice moment să treacă de la un tip de predare la altul). Astăzi Dascălul trebuie să se adapteze rapid la condiţii profesionale, sanitare, tehnice noi pentru a face faţă valului de provocări în procesul educaţional. Meseria care formează generaţii şi influenţează viitorul este în plină ascensiune. Astăzi, profesorul s-a metamorfozat într-un specialist multidimensional, pregătit în orice moment pentru schimbări radicale atât în plan profesional cât şi în plan personal. Sistemele educaționale din întreaga lume încearcă să se adapteze şi să organizeze în cel mai optim mod procesele şi activităţile didactice. Astfel, profesorul devine o *valoare unică,* un profesionist multilateral obligat să se adapteze cerinţelor actuale. Profesorul astăzi este un erou, un apărător al celor mai importante valori umane. El are o adevărată forţă în inima sa şi această forţă poate face adevărate minuni pentru viitorul societăţii sau unor persoane. Cuvântul este puterea care poate schimba destine şi anume profesorul o deţine. Indiferent de modul de predare, de dorinţa copilului de a studia sau de dificultăţile

întâlnite, dascălul poate influenţa enorm comportamentul, atitudinea şi formarea competenţelor celor care studiază. Astăzi, profesorii au fost nevoiţi să treacă şi să supravieţuiască pe teritoriul noilor generaţii, să înveţe regulile lor, să încerce să realizeze toate activităţile conform celor mai noi cerinţe tehnice. Astfel, dacă până în prezent, profesorul încerca să atragă elevii/studenţii spre tradiţionalele valori create dea lungul generaţiilor, actualmente profesorul încearcă să fie în acelaşi ritm şi tempou cu noile generaţii, să-i motiveze şi să le ofere susţinere morală şi psihică şi nu în ultimul rând să le transmită acele valori care constituie fundamentul oricărei societăţi dezvoltate.

Referințe bibliografice:

1. ALDERFER, Clayton (1969) An empirical test of a new theory of human needs. Organizational Behavior and Human Performance, 175p.
2. DANDARA, Otilia (2012). Ghidarea în carieră: repere conceptuale determinate de contextul socioeconomic al procesului educational, Chișinău, Didactica pro, 104p.
3. DECI Edward, RYAN R.ichard (1985) Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. New York: Plenum Press, 178p.
4. GUŢU Vladimir, VICOL Marta. (2014) Tratat de pedagogie-între modernism şi postmodernism, Iaşi:Performantica, 560p.
5. MASLOW Abraham (2007) Motivaţie şi personalitate Bucureşti, Editura Trei, 500p.
6. PÂNIȘOARĂ Ion-Ovidiu, PÂNIȘOARĂ Georgeta (2010) Motivarea pentru cariera didactică, Editura Universităţii din Bucureşti, 54p.
7. ROȘCA Alexandru (1943) Motivele acţiunilor umane: Studiu de psihologie dinamică. Sibiu: Institutul de Psihologie al Universităţii din Cluj, 306p.
8. SILLAMY, Norbert (1996) Dicționar de psihologie, Larousse. București: Univers Enciclopedic, 174p.
9. TICU Constantin 2009 Determinanţi ai motivaţiei în muncă, Iaşi, Editura Universităţii Alexandru Ioan Cuza, 450p.
10. https://mecc.gov.md.